

KÖNYVTÁR- ÉS INFORMÁCIÓTUDOMÁNY

Általános kérdések

04/280

LIU, Ziming: The evolution of documents and its impacts = J.Doc. 60.vol. 2004. 3.no. 279-288.p. Bibliogr.

A dokumentumok fogalmának és funkcióinak változásai: hatásuk az egyénekre, intézményekre és a társadalomra

Dokumentum; Elektronikus dokumentum

A cikk a dokumentumok fejlődését és hatásait vizsgálja a következő szempontok szerint: információsűrűség, élettartam, egyediség, duplikálhatóság, mobilitás, összekapcsolhatóság és integráció. Különös hangsúlyt helyez a nyomtatott hordozókról a digitális hordozókra való áttérésre. Visszatekintve a dokumentumok fejlődésére lehetővé válik a hozzájuk kapcsolódó fogalmak és funkciók, valamint az egyénekre, szervezetekre és a társadalomra gyakorolt hatások változásainak nyomon követése.

(Autoref.)

04/281

LEBEDEVA, I.N.: K 300-letű Sankt-Peterburga. O biblioteka Petra I = Inf.Bull.RBA. 26.no. 2003. 80-81.p.

Szentpétervár fennállásának 300. évfordulójára: I. Péter könyvtáráról

Könyvtártörténet -nemzeti; Magánkönyvtár

A Romanovok könyvgyűjtő, könyvszerető uralkodók voltak – már a dinasztia-alapító Mihail Fjodorovics cár is olvasott könyveket és könyvtárat állíttatott össze magának. I. Péter korára fennmaradt a cári család tagjainak – Alekszej Mihajlovics, Fjodorov Alekszejevics, Natalja Alekszejevna – néhány száz kötetnyi könyve és az azokat számba vevő lajstromok. A Romanovok családjában a gyerekeket kora gyermekkoruktól könyvekhez szoktatták: játékaik között ott voltak az ún. mulattató könyvek, amelyek állatokat, növényeket, égitesteket ábrázoló illusztrációkat tartalmaztak. I. Péter számára 1673-ban készült az első ilyen munka, a jövendőbeli cár akkoriban töltötte be első életévét. 1675-76-ban a négyéves Péternek a Külügyi Hivatalban gyönyörűen és gazdagon illusztrált Nagy Sándor-életrajzot másoltattak. A kutatók valószínűsítik, hogy Péter e kötetből tanult meg olvasni, Nagy Sándor pedig kedvenc hőseinek egyikévé vált. A jövendőbeli cár gyerekkorában a mulattató könyveket fokozatosan váltották fel az ismeretterjesztő munkák, 1685-ben fordítottak le például számára orosz nyelvre egy német tüzérségi és tüzerszerzeti tankönyvet.

A „nagy követjárás” idején, 1697-98-ban találkozott először a cár az európai könyvkultúrával: a könyvek könnyen olvasható, világos betűsoraival és illusztrációival, a kényelmesen kezelhető mérettel. Hazatérése után a látottak és tapasztaltak alapján hozzáfogott az orosz könyvnyomtatás reformjához, mindenekelőtt új orosz ábécé megtervezésével

és bevezetésével. Ezzel egy időben látott hozzá saját könyvgyűjteménye megalapozásához is, a könyvtár alapját a fentebb említett családtagoktól örökölte, az ajándékba kapott és a külföldről cári parancsra behozott kötetek jelentették. A cár 1714-ben megalapította az orosz tudományos akadémiát, és az intézményen belül létrehozta az első oroszországi nyilvános könyvtárat.

A nagy követjárás idején a cár a holland rézmetsző, A. Schonebeck segítségével maga is készített metszeteket, közülük az maradt fenn, amely az 1696-os azovi csata emlékére készült és a győzelem istennőjét ábrázolta, kezében kereszttel és trófeával. Schonebecket a cár meghívta Oroszországba, a mester cserébe holland nyelvű kézikönyvet készített az uralkodónak a rézmetszésről: a munka kéziratosa változata ma is megvan a cári gyűjteményben.

A cár halála után könyvei az általa lakott-használt palotákban maradtak. I. Katalin parancsára már 1725 júniusában átszállították a jövendőbeli akadémiai könyvtárba a cár dolgozószobájában talált első 200 kötetet. Ezeket a könyveket a cár második európai útja alkalmával, 1716-17-ben szerezte be: térképeket; a hajóépítés, a tüzérség, az erődítés, a mechanika szakirodalmát; természettudományi műveket. 1728-ig további 1200 mű és néhány száz egységnyi levéltári anyag átadására került sor. Az Akadémiai Könyvtárban egy ideig a cár gyűjteményét különgyűjteményként kezelték, a későbbiekben azonban beolvastották az akadémiai állományba. Szerencsére A. I. Bogdanov az általa szerkesztett és 1742-ben kiadott akadémiai könyvtári katalógus lapjain a korábban a cár tulajdonába tartozó köteteknél jelölte a könyveknek az átvételkor rögzített lajstromszámát.

A XX. század negyvenes éveiben az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának három munkatársa újra felállította I. Péter könyvgyűjteményét. Először az archív fondokat átnézve megkeresték az átadáskor készült lajstromokat, majd e lajstromok gyakran

szükszavú és rövidített leírásai alapján kikeresték az akadémiai állományból a leírásoknak megfelelő példányokat. A leválogatott anyagot három csoportba sorolták: kéziratok, külföldi nyomtatott művek, orosz nyelvű nyomtatott művek.

A kéziratok első csoportját az a 95 mű teszik ki, amelyeket a cár a családtagoktól örökölt: ezek főleg egyházi témájú munkák, krónikák és dicsőítő költemények. A második csoportba 150 munka tartozik, ezek első tulajdonosa maga a cár volt: tengeri és hadi szabályzatok; az erődítés és a hajóépítés szakirodalma; vízrajzi és anatómiai atlaszok; vámtarifa-táblázatok. Közismert tény, hogy a cár milyen fontos szerepet játszott az új főváros kertjeinek, parkjainak megtervezésében. A témával kapcsolatos szakirodalom két jeles kézírata is bekerült a cári gyűjteménybe: az aranyozott díszítéssel készített szattyánbőr kötésű kódexek a versailles-i és a marle-i parkok tervrajzait tartalmazták. Fennmaradt egy olyan írásbeli cári utasítás, amely szerint a nyári palota és Peterhof (a későbbi Petrodvorec) kertjeit e kézíratos munkák alapján kell megtervezni.

A cár gyűjteményének kb. 600 külföldi könyve latin, görög, német, francia, holland, svéd, olasz és más idegen nyelveken íródott. Maga a cár németül és hollandul nem csak folyékonyan beszélt, de olvasott is. A könyvek tartalma a lehető legváltozatosabb: hadtudomány és tengerészet; hajóépítés és erődítés; hidrotechnika és tüzéség; történelem és földrajz; különböző nyelvek szótárai és nyelvtanai; orvostudomány, fizika, kémia; múzeumi gyűjtemények leírásai, katalógusai. Utóbbiak gyűjtése Oroszország első múzeumának, a Kunsztkamerának az alapítása miatt volt fontos a cár számára.

A mintegy 200 orosz nyelvű munka nagy része I. Péter uralkodásának idejében, sőt, a cár közvetlen kezdeményezésére készült. Előfordulnak közöttük szép számmal olyan művek, amelyeknek eredeti nyelvű példánya ott van a cári könyvtár külföldi munkákat tartalmazó részében, a cár által ellenőrzött kézíratos fordítása pedig a kéziratok között. A

gyűjteményhez tartozó kötetekben egy kivételtől eltekintve nagyon kevés a cári bejegyzés: ez a kivétel az 1700 és 1721 között lezajlott Északi háború eseményeit bemutató illusztrált album, a Mars-könyv. I. Péter könyvtára nem ritkaságokat és értékes köteteket tartalmazó gyűjtemény, hanem gyakran használt és forgatott kötetekből álló munkakönyvtár volt. A cár számára a könyvek értékét az határozta meg, hogy mennyire tudta tartalmukat sokrétű tevékenységéhez, uralkodói feladataihoz hasznosítani.

(Hangodi Ágnes)

04/282

SCHLECHTER, Armin: Mit der Weltoffenheit war es schnell vorbei. Die Universitätsbibliothek Heidelberg vom Ende der Weimarer Republik bis zum Neuanfang nach 1945 = BuB. 56.Jg. 2004. 6.no. 428-436.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol és francia nyelven

A Heidelbergi Egyetemi Könyvtár a Weimari Köztársaság végétől az 1945-ös újrakezdésig

Egyetemi könyvtár; Könyvtártörténet -nemzeti

A 140 ezer lakosú Heidelberg (Baden-Württemberg) egyetemi könyvtára az egyik legnagyobb és legfontosabb könyvtár a maga nemében. A nemzeti szocializmus hatalomra jutása idején a könyvtár az akkori igazgató, Rudolf Sillib alatt nem állt ellen a kor politikájának. Utódja, Karl Preisendanz viszont annak ellenére, hogy a párt tagja volt, nem követte aktívan a nemzeti szocialisták politikáját, sikerült fenntartania a tudomány nemzetközi jellegét, és 1945-ben még Heidelberg ostromának veszélyével is dacolva meg akarta védeni az állományt. A nemzeti szocializmus politikája mindenekelőtt a zsidó polgárok számára járt súlyos következményekkel, akiket 1933-tól kezdve ki is tiltottak a könyvtárból. A következő lépés a „nemkívánatos” irodalom elkülönítése volt, de ez csak korlátozott sikerrel járt, mert az egyetem regionális közkönyvtá-

akat használt az ilyen művek elhelyezésére. Sőt, a Harmadik Birodalom idején az egyetem elkobzott, zsidó eredetű könyvekkel is gyarapította állományát.

A második világháború kezdetén sikerült a teljes állomány kb. a felét elköltöztetni, amivel ennek az állományrésznek a használata gyakorlatilag lehetetlenné vált. Az 1945-ös felszabadulás idején az egyetemi könyvtár épülete még mindig sértetlen volt; a Menzing kastélyba menekített külső állományban bekövetkezett veszteségektől eltekintve a háborús károk aránylag jelentéktelenek voltak. Mivel az egyetemi könyvtárat lezárták, a teljes körű szolgáltatások csak 1946-ban indultak be. A szövetéségek katonai kormányzata elrendelte a könyvtár megtisztítását a náci irodalomtól, amihez a könyvtár maximálisan hozzájárult. Az amerikai erők nyomására komoly erőfeszítéseket tettek arra, hogy az elkobzott könyveket visszaszolgáltassák jogos tulajdonosaiknak.

(Autoref. alapján)

Lásd még 328, 366

Kutatás

04/283

McNICOL, Sarah – DALTON, Pete: Striking a balance : Priorities for research in LIS = Libr.Rev. 53.vol. 2004. 3.no. 167-176.p. Bibliogr. 11 tétel.

Res. francia és német nyelven

Egysúlyra törekvés: melyek a könyvtárudományi kutatások kiemelt területei?

Felmérés; Könyvtárpolitika; Könyvtárudományi kutatás

A Birminghami Egyetem információkutatási központja két felmérést végzett a könyvtár- és információtudományi (KIT) kutatásokról, egyet a gyakorló

könyvtári szakemberekre összpontosítva, a másikban a szélesebb KIT szektort véve figyelembe. Konklúziójuk szerint veszélyes lehet, ha a gyakorló könyvtárosok igényeit illetve szükségleteit nem veszik figyelembe azok, akik nagyobb befolyással vannak a kutatói közösségre, azaz akik a pénzt adják, és akik a politika irányait szabják meg.

A KIT kutatásokat túl gyakran tekintik olyan tevékenységnek, ami a politikacsinálók és a tudományos és felsőoktatási körök számára fontos, de közvetlen relevanciájuk csekély, vagy semmilyen a könyvtári gyakorlathoz. Lévén a KIT alkalmazott tudomány, kutatásainak középpontjában az olvasói igények, és a való életnek megfelelő szolgáltatások állnak, vagy kellene, hogy álljanak. Ám hagyományosan igen kevés az érdeklődés, illetve az anyagi ráfordítás a gyakorlat-vezérelte kutatások iránt.

A kutatói közösség minden szegmense között nagyobb együttműködésre van szükség annak érdekében, hogy a kutatás és a politika kölcsönösen tájékozottassák egymást. Emlékeztetni kell arra, hogy a KIT kutatói közösség igen különböző egyénekből és csoportokból tevődik össze: gyakorló könyvtárosok (beleértve a vezetést és a személyzet minden szintjét); kutatási megbízásokat adó szervezetek; felsőoktatási tanszékeken vagy kutatóintézetekben működő kutatók; konzultánsok; politika-alakító és szakmai szervezetek; a szélesebb információs szektor (beleértve a kiadókat, szoftverfejlesztőket), telekommunikációs szervezetek; kormányzati szervek. Lényeges, hogy mindezen csoportok szükségleteit és érdekeit/érdeklődését figyelembe vegyék a szektorra vonatkozó kutatási tervek alakítása során. Az egyik felmérés javaslatai között szerepel, hogy a finanszírozók és a szakmai szervezetek támogassanak olyan kutatási lehetőségeket, melyek a kutatói közösség különféle szekcióit összehozzák. Gyakran hiányzik a különböző prioritások és munkamódszerek megértése az együttműködésen alapuló projektekbe bevont kutatók, finanszírozók, gyakorlati szakemberek és mások között.

Ezen a helyzeten jobb kommunikációval lehet javítani. Több lehetőségre van szükség a gondolatok cseréjéhez, például konferenciák és levelezőlisták útján. Sokkal jobban kell a kutatási eredmények megismertetésével foglalkozni, különösen a kisebb terjedelmű, gyakorlati szakemberek által elvégzett kutatások nem terjednek kellő mértékben. Maguknak a kutatóknak is figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy eredményeik a tudományos és szakmai kiadványokban, a szakmai folyóiratokban megjelenjenek, és eljussanak a más kutatókat, finanszírozókat, politika-alkotókat és gyakorlati szakembereket is magában foglaló széles közönséghez. A gyakorlati szakemberek (és időnként a politika-alkotók) segítségre szorulnak a kutatási eredmények gyakorlatba ültetése terén. Ehhez az eredmények terjesztésének alternatív módjai („workshop”-ok, gyakorlati kalauzok stb.) is igénybe vehetők.

(Mohor Jenő)

04/284

TORRES, Victor Federico: The need for research and publishing on the Hispanic Caribbean = IFLA J. 30.vol. 2004. 2.no. 150-155.p. Bibliogr. 10 tétel.

Res. francia, német, orosz és spanyol nyelven

Kutatási és publikálási igények a spanyol karib-tengeri régióban

Könyvtártudományi kutatás; Publikálás -tudományos kiadványoké

A cikk a könyvtári-informatikai publikációs tevékenységet vizsgálja a spanyol nyelvterületű Karib-szigeteken. Hangsúlyozza a szakkönyvtárosok kutatási és publikációs tevékenységének fontosságát, és az ottani igényeknek megfelelő referenz forrásokat ajánl. Ismerteti a publikációs fórumokat, és tárgyalja a kutatási stratégiákat és lehetőségeket. A könyvtári szervezeteknek aktívabb szerepet kell játszaniuk a spanyol anyanyelvű Karib-szigeti könyvtárosok publikációs tevékenységének támogatásában.

(Autoref.)

Lásd még 310

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Általános kérdések

Lásd 357

Nemzeti könyvtárügy

04/285

HINDAL, Sidsel – WYLLER, Elin Harriet: The Norwegian Archive, Library and Museum Authority – our role in a society based on knowledge and culture = Libr.Rev. 53.vol. 2004. 4.no. 207-212.p. Bibliogr.